

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра публічного та приватного права

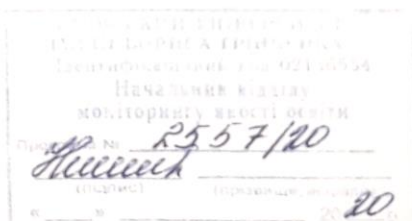
«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
 Олександр ЖИЛЬЦОВ
_____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія держави і права
Змістовий модуль «ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ ТА ПРАВО»

для студентів

спеціальності	081 Право
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	081.00.01 Право

Київ – 2020

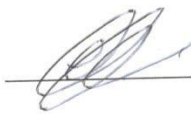
Розробник:

Чаплук Оксана Іванівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

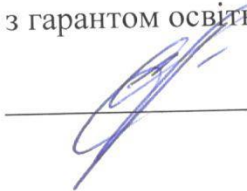
Викладачі:

Чаплук Оксана Іванівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин
Протокол від «15» грудня 2020 року № 5

Завідувач кафедри публічного та приватного права (Лілія ОРЕЛ)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 081.00.01 Право
2020 р.

Гарант освітньої програми (Наталія СЕРГІЄНКО)

Робочу програму перевірено
2020 р.

Заступник декана (Анфіса НАШИНЕЦЬ-НАУМОВА)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (______). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (______). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (______). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (______). «__» _____ 20__ р., протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Історія держави і права		
<i>Вид дисципліни</i>	обов'язкова	
<i>Мова викладання, навчання та оцінювання</i>	українська	
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	7 / 210	
<i>Курс</i>	1	1
<i>Семестр</i>	1,2	1,2
<i>Кількість змістових модулів з розподілом</i>	3	
<i>Обсяг кредитів</i>	7	7
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	210	210
<i>Аудиторні</i>	98	28
<i>Модульний контроль</i>	14	-
<i>Семестровий контроль</i>	30	-
<i>Самостійна робота</i>	68	182
<i>Форма семестрового контролю</i>	Екзамен	Екзамен
Змістовий модуль «Історія вчень про державу та право»		
<i>Курс</i>	1	1
<i>Семестр</i>	2	2
<i>Обсяг кредитів</i>	2	2
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	60	60
<i>Аудиторні</i>	28	8
<i>Модульний контроль</i>	4	
<i>Семестровий контроль</i>	-	
<i>Самостійна робота</i>	28	52
<i>Форма семестрового контролю</i>	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування системи світоглядних засад студентів щодо розуміння природи і змісту основних категорій і понять; загальних закономірностей виникнення й розвитку держави і права; з'ясування їх сутності, визначення можливих перспектив їх подальшої еволюції.

Завдання:

- Висвітлити історично визначені, соціально і політично конкретизовані погляди на державу і право, суспільство.
- Обґрунтувати конкретні державно-правові погляди.
- Визначити новизну, оригінальність і соціальну цінність концепцій і поглядів.

- Забезпечити засвоєння студентами об'єктивної історичної закономірності становлення державно-правових форм організації суспільного життя;

- Сприяти оптимальному використанню історичного досвіду правового розвитку демократичних країн, що має практичне значення для вдосконалення процесу вітчизняного державотворення.

Завдання навчальної дисципліни передбачають формування наступних компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК) –

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК) -

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

Робота студентів у Центрі юридичної деонтології

Заняття в Центрі з дисципліни проводяться на основі раціонального поєднання активних форм і методів навчання з урахуванням майбутньої практичної діяльності студентів.

Зміст заняття включає короткочасне опитування студентів з контрольних питань теми, що вивчається, та самостійне, під керівництвом викладача, виконання ними практичного завдання згідно запропонованої фабули.

Під час занять в Центрі з дисципліни кожен студент має бути готовим викласти свої міркування з обговорюваних питань і аргументовано відстоювати свою позицію, яка містить аналіз вимог чинного законодавства, науково-методичної літератури, розумну критику, вміння поєднувати теоретичний матеріал з практичною діяльністю працівників юридичної сфери.

Обговорення питань теми може відбуватися у різних формах: співбесіди, загальної дискусії, вирішення практичних професійних ситуацій.

3. Результати навчання за дисципліною

Студент має знати та розуміти, вміти:

ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	с.	М.К.	Сем.ко нтроль.	с.р.
Модуль 1						
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Політико-правові вчення в країнах Стародавнього Сходу.	6	2	2			2
Тема 2. Політико-правові вчення в епоху Античності.	6	2	2			2
Тема 3. Західноєвропейські погляди на державу та право в епоху Середньовіччя.	6	2	2			2
Тема 4. Політико-правові ідеї в Новий час.	5	2	1			2
Тема 5. Політико-правові вчення в добу Просвітництва.	6	2	1			3
Тема 6. Політичні і правові вчення у США в XVII – XIX ст.	5	2	-			3
Тема 7. Вчення про державу та право в Західній Європі у XIX ст.	5	1	2			2
Тема 8. Вчення про державу та право в Російській імперії у XIX ст.	4	-	-			4
Тема 9. Політико-правова ідеологія країн Європи XX ст.	4	1	-			3
Тема 10. Політико-правові погляди російських філософів і правознавців кін. XIX - першої половини XX ст. Політико-правова ідеологія російського марксизму та праворозуміння радянського періоду	3	-				3
Тема 11. Розвиток політико-правових ідей в Україні у XIX – XX ст. Сучасна політико-правова ідеологія незалежної України	10	2	2	4		2
Разом за змістовим модулем 1	60	16	12	4		28
Усього годин	60	16	12	4		28

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	заочна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		с.	М.К.	Сем.ко нтроль.	с.р.	
Модуль 1						
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Політико-правові вчення в країнах Стародавнього Сходу.	6	1				5
Тема 2. Політико-правові вчення в епоху Античності.	7	1	1			5
Тема 3. Західноєвропейські погляди на державу та право в епоху Середньовіччя.	5					5
Тема 4. Політико-правові ідеї в Новий час.	5					5
Тема 5. Політико-правові вчення в добу Просвітництва.	5					5
Тема 6. Політико-правові теорії в США в період боротьби за незалежність.	6	1				5
Тема 7. Вчення про державу та право в Західній Європі у XIX ст.	7	1	1			5

Тема 8. Вчення про державу та право в Російській імперії у XIX ст.	5					5
Тема 9. Політико-правові погляди російських філософів і правознавців кін. XIX - першої половини XX ст. Політико-правова ідеологія російського марксизму та праворозуміння радянського періоду.	2					2
Тема 10. Вчення про державу та право XX ст. країн Європи	6		1			5
Тема 11. Концепції держави і права в Україні.	6		1			5
Разом за змістовим модулем 1	60	4	4			52
Усього годин	60	4	4			52

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Політико-правові вчення в країнах Стародавнього Сходу.

Витоки політико-правової думки. Значення міфології у формуванні правового світогляду. Погляди на державу та право у Стародавній Індії. Вчення брахманізму про дхарму та кастовий поділ.

Державно-правова думка в Давньому Китаї. Уявлення про природну справедливість в концепції даосизму. Патріарально-патерналістська концепція держави Конфуція, його погляди на співвідношення моральності та закону. Договірна теорія держави та права Мо-цзи. Легістське праворозуміння.

Тема 2. Політико-правові вчення в епоху Античності.

Міфо-поетична традиція уявлень про державу та право. Формування історико-філософської традиції уявлень про державу та право.

Погляди старшого та молодшого поколінь софістів на проблему співвідношення природного та позитивного права. Політико-правова творчість Платона. Політико-правова творчість Аристотеля. Природно-правове вчення Цицерона. Ранньохристиянські вчення про державу та право.

Тема 3. Західноєвропейські погляди на державу та право в епоху Середньовіччя.

Ідейна конкуренція між церковними та світськими властями. Вчення про державу та право І.Солсберійського. Праворозуміння Ф.Аквінського. Вчення Марсілія Падуанського про державу та право. Формування західної традиції права в текстах глосаторів та постглосаторів. Візантійське праворозуміння. Середньовічні ересі. Середньовічна юридична думка.

Тема 4. Політико-правові ідеї в Новий час.

Політико-правові погляди Н.Макіавеллі. Протестантські політико-правові вчення. Теорія державного суверенітету Жана Бодена. Вчення Й. Альтузія про народний суверенітет, федералізм та природне право. Вчення Т.Гоббса про державу та право. «Правління законів» Дж. Гарінгтона. Левеллери про народний суверенітет. Теорія божественного права королів. Вчення Дж. Локка про державу та право.

Тема 5. Політико-правові вчення в добу Просвітництва.

Юснатуралізм і Провітницький проект. Вчення про державу та право Д.Дідро. Консервативно-правове вчення Е. Берка. Теорія поділу влад Ш.Монтеск'є. Теорія народного суверенітету Ж.Руссо. Політико-правові ідеї Французької революції.

Тема 6. Політико-правові теорії в США в період боротьби за незалежність.

Обґрунтування прав людини та змішаного врядування в працях американських мислителів. Вчення Т.Пейна про державу і право. Політико-правові ідеї Т.Джефферсона. Політико-правові ідеї М.Медісона. Політико-правові ідеї А.Гамільтона.

Тема 7. Вчення про державу та право в Західній Європі у XIX ст.

Вчення Й.Канта про право і державу. Філософія права Г.Гегеля. Утилітаристська теорія юридичного позитивізму Й.Бентама. Політико-правові погляди А.Токвіля. Вчення Б.Констана про право і державу. Марксизм про державу та право. Політико-правові погляди В.Гумбольдта. Політичне і правове вчення Л.Штейна.

Тема 8. Вчення про державу та право в Російській імперії у XIX ст.

Політико-правові погляди Соловйова. Політико-правові погляди Муромцева. Політико-правові погляди Гессена. Політико-правові погляди Петражицького. Політико-правові погляди Коркунова.

Політико-правові погляди Б.Чичеріна. Політико-правові погляди Б. Кістяківського. Політико-правові погляди М. Костомарова. Політико-правові погляди Г. Шершеневича

Тема 9. Політико-правові погляди російських філософів і правознавців кін. XIX - першої половини XX ст. Політико-правова ідеологія російського марксизму та праворозуміння радянського періоду.

Політико-правові погляди В.С. Соловйова Політико-правові погляди А. І. Ільїна. Реформатори. Політико-правові погляди радикалів. Політико-правові погляди Н.Б. Чичеріна. Соціально-історичні аспекти марксистського розуміння держави і права. Класовий характер держави і права. Соціалістична революція і диктатура пролетаріату.

Тема 10. Вчення про державу та право XX ст. країн Європи.

«Відроджене» природне право. Аналітична юриспруденція. Позитивістський нормативізм Кельзена. Прагматичний позитивізм. Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму. Інтегративна юриспруденція. Теорії еліт, бюрократії і технократії.

Тема 11. Концепції держави і права в Україні.

Ідеї С. Оріховського про природне право. Конституційний проект П.Орлика. Держава і право у поглядах Ф.Прокоповича. Концепція держави М.Драгоманова. Політичні і правові погляди М. Грушевського. Теорія національної держави В. Липинського.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

для денної форми навчання

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм.Модуль 1	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	8	8
2	Відвідування семінарських занять	1	6	6
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5
4	Робота на семінарських заняттях	10	6	60
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-	-	129
	Разом		129	
	Коефіцієнт		0,775	
	Підсумковий бал		100	

для заочної форми навчання

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм. Модуль 1	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5
4	Робота на семінарських заняттях	10	2	20
5	Виконання тестового контролю	10	1	10
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-	-	39
	Разом		39	
	Коефіцієнт		2,564	
	Підсумковий бал		100	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Ідеї держави і права в творчості Гомера і Гесіода.
2. Ідеї держави і права в творчості семи мудреців, Геракліта, Піфагора, Демокріта.
3. Проект ідеальної держави Платона.
4. Погляди Платона на державу та право в книзі «Закони».
5. Співвідношення справедливості і законності у вченні Сократа.
6. Сутність вчення про державу та право Арістотеля. Співвідношення законного й справедливого.
7. М.Т. Цицерон про форми держави та право.
8. Вчення Володимира Мономаха
9. Вчення І.Чорнориця.
10. Вчення Данили Заточника про верховну владу
11. Візантія. Вчення про державу і право Агапіта
12. Візантія. Вчення про державу і право Василя І.
13. Візантія. Політико-правові погляди М.Палеолога
14. Політико-правові ідеї М.Лютера
15. Політико-правові ідеї Ф.Меланхтона
16. Ж.Боден та його вчення про державу і право
17. Теорія божественного права королів.
18. Політико-праові ідеї Дж.Гарінгтона
19. Вчення про державу та право Д.Дідро.
20. Консервативно-правове вчення Е.Берка.
21. Політико-правові ідеї Французької революції.
22. Політико-правові погляди А. Гамільтона
23. Політико-правове вчення Дж. Медісона
24. Політико-правові погляди В.Гумбольдта.
25. Політичне і правове вчення Л.Штейна.
26. Політико-правові погляди Б.Чичеріна
27. Політико-правові погляди Б.Кістяківського
28. Політико-правові погляди М.Костомарова
29. Політико-правові погляди Г.Шершеневіча
30. Правові погляди Дж.Харта
31. Правові погляди Л.Фуллера
32. Політико-правові погляди Т.Прокоповича

33. Політичні і правові погляди М.Грушевського

Завдання:

- Підготувати короткі доповіді.

Критерії оцінювання

Бал	Критерій
5	студент засвоїв теоретичний матеріал, який винесений на самостійну роботу, застосування для оформлення результатів самостійної роботи не тільки рекомендованої, а й додаткової літератури та творчого підходу; чітке володіння понятійним апаратом, теорією; вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Оформлення результатів самостійної роботи повинно бути логічним та послідовним.
4	студент засвоїв теоретичний матеріал з відповідної теми який винесений на самостійну роботу, та наявне вміння орієнтуватися в ньому, усвідомлене застосування знань для розв'язання практичних задач; за умови виконання всіх вимог, які передбачено для оцінки "5 балів", при наявності незначних помилок або не зовсім повних висновків за одержаними результатами. Оформлення виконаного завдання з самостійної роботи має бути послідовним.
3	студент не повністю засвоїв тему для самостійного опрацювання не досконало володіє основними поняттями та положеннями навчальної дисципліни, невпевнено орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність знань.
1-2	студент не опанував навчальний матеріал з відповідної теми для самостійного опрацювання, не знає основних понять і термінів наукової дисципліни, не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове або логічне мислення.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в письмовому вигляді з використанням різних завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

Критерії оцінювання

Бал	Критерії
24-25	Студент вирішив всі завдання абсолютно вірно і повно дав відповіді на питання як теоретичного, так і практичного характеру. Логічно і послідовно аргументував і виклав свою точку зору.
20-23	Студент вирішив завдання з 1 помилкою, відповідь на питання містить повне розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу, допущено 2-3 помилки при вирішенні практичних завдань.
15-19	Студент правильно і повно вирішив більшість, але не всі завдання, відповідь на запитання є не повністю аргументованою; допускає незначні неточності
10-14	Студент правильно вирішив половину завдань; думка викладена з порушенням логіки подання матеріалу. Студент правильно вирішив ситуацію, проте не зовсім слушно аргументує її, або враховує не всі, а деякі умови ситуації. Вирішує декілька завдань поверхнево.
5-9	Студент вирішив трохи менше половини завдань; може дати визначення юридичного поняття. Відповідь на запитання дає неповно і поверхнево.
0-4	Студент не вирішив більшість завдань або вирішив неправильно; відповіді на питання є неповними; неправильно обґрунтовує своє рішення.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок на семінарських заняттях та під час виконання самостійної роботи, розширення кількості підсумкових балів до 100. Проміжний контроль.

Семестровий контроль знань студентів у формі екзамену з дисципліни «Історія держави і права» здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістових модулів: «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія вчень про державу та право»

6.5. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

для денної форми навчання

Разом: 60 год., із них: лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 28 год

[illegible]

Разом: 60 год., із них: лекції – 4 год., семінарські заняття – 4 год., самостійна робота – 52 год

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1							
Лекції (бали)	L1 (16)	L2 (16)						
Семінарські заняття (бали)			C1 (116)	C2 (116)				
Самостійна робота	Самостійна робота (5 балів)							
Поточний контроль (вид, бали)					Виконання тестового контролю (10 б)			
Підсумковий контроль (вид, бали)	Проміжний контроль (100 балів)							

8. Рекомендовані джерела

Базова:

1. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посібник / А. І. Кормич. - К. : Правова єдність, 2009. - 312 с.
2. История политических и правовых учений [Текст] : учеб. для студентов вузов, обучающихся по специальности и направлению "Юриспруденция" / [В. Г. Графский и др.] ; под общ. ред. чл.-кор. РАН, д-ра юрид. наук, проф. В. С. Нерсисянца. - Изд.2-е, стер. - М. : ИНФРА*М-НОРМА, 1997. - 727 с.
3. Історія вчень про державу і право [Текст] : підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. / І. О. Биля-Сабадаш [та ін.] ; ред. Г. Г. Демиденко, О. В. Петришин ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х. : Право, 2009. - 256 с.
4. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. - К. : Академія, 2010. - 454 с.
5. История политических и правовых учений [Текст] : учеб. пособие / В. Е. Рубаник, С. А. Рубаник. - М. : Волтерс Клувер, 2011. - 420 с.
6. Історія вчень про державу і право: у таблицях і дефініціях [Текст] : навч. посіб. / О. В. Зінченко, О. В. Петришин. - Х. : Право, 2012. - 208 с.
7. Історія вчень про державу і право [Текст] : підруч. для вищ. навч. закл. / О. О. Сердюк, В. В. Соловйов, В. К. Антошкіна. - Донецьк : Юго-Восток, 2012. - 290 с.
8. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / А. І. Кормич. - 3-тє вид., переробл. і допов. - К. : Алерта, 2012. - 332 с.
9. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / В. В. Ладиченко, В. В. Орленко, В. І. Орленко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Медінформ, 2014. - 462 с. - Бібліогр.: с. 458-462.
10. Історія політичних і правових вчень [Текст] : курс лекцій / Ю. О. Тополь. - Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2018. - 537 с.

11. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / [Є. В. Зозуля, О. С. Туренко, І. В. Іванов] ; Донец. юрид. ін-т, Каф. загальноправ. дисциплін. - Херсон : Олді-Плюс, 2018. - 307 с.
12. Історія вчень менеджменту. Практикум [Текст] : навч. посіб. / Н. С. Ковтун, Б. В. Літовченко ; Ун-т мит. справи та фінансів. - Дніпро : Ун-т мит. справи та фінансів, 2019. - 74 с.
13. Історія українських та зарубіжних політичних вчень [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів ; Тернопіл. нац. екон. ун-т. - Київ : Ліра-К, 2020. - 226 с.
14. Історія вчень про право і державу [Текст] : підруч. у 2-х ч. / О. М. Головка, Т. Є. Кагановська. Ч. 1 : Зарубіжні країни. - Харків : Колегіум, 2020. - 848 с.
15. Історія політичних і правових вчень. Від стародавніх часів до XVII століття [Текст]. - Київ : ОВК, 2021. - 238 с.

Додаткові:

1. Августин Блаженный. О граде Божиим. С-Пб, 1998.
2. Аврелий Марк. Наедине с собой. В кн. Римские стоики. М., 1995.
3. Аристотель. Сочинения в четырех томах.- Москва, Мысль, 1983.
4. Винниченко В. Відродження нації. Київ. Відень, 1990.
5. Гегель Г.В.Ф. Работы разных лет. В 2 т. М., 2011.
6. Гегель Г.В.Ф. Сочинения. В 14 т. М.-Л., 2012.
7. Гроций Гуго. О праве войны и мира. М., Ладомир, 1994
8. Грушевський М.С. На порозі Нової України. Гадки та мрії. - К., 1992
9. Драгоманов М.П. Вибране. К., 1991.
10. Драгоманов М.П. Что такое украинофильство? К., 1991
11. Иеринг Р. Борьба за право. М., 1991.
12. Кант Иммануил. Критика чистого разума. Москва, 1994.
13. Конфуций. Я верю в древность. Москва, 1998.
14. Локк Джон. Два трактата о правлении. Дж. Локк. Сочинения в трех томах. Том 3. Москва, 1988. С.135-405.
15. На ріках вавілонських. З найдавнішої літератури Шумеру, Вавілону, Палестини. К., 1991.

16. Платон. Политик. Платон. Собрание сочинений в четырех томах. Том 4. Москва, 1994. С. 3-70.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 27.08.2020 р.).
2. Портал Інституту історії України НАН України. URL : <http://www.history.org.ua/> (дата звернення: 27.08.2020 р.).
3. Історія вчень про державу і право : підручник / заред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Харків. Право, 2009. 256 с. URL : http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (назва з екрану: 25.08.2020 р.).
4. Історія вчень про державу і право : навч. посіб / Є. В. Зозуля, О. С. Туренко, І. В. Іванов. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. 308 с. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua> (дата звернення: 23.08.2020 р.).